

**Пінчук В. О.**

*студентка*

*Вінницького національного технічного університету*

**Кец Д. О.**

*асистент кафедри менеджменту*

*та безпеки інформаційних систем*

*Вінницького національного технічного університету*

**Pinchuk V. O.**

*Student*

*Vinnitsia National Technical University*

**Kets D. O.**

*Assistant Professor of Management and*

*Information Systems Security Department*

*Vinnitsia National Technical University*

## БЕЗРОБІТТЯ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

### UNEMPLOYMENT AND SOCIAL PROTECTION

**Анотація.** У статті розглянуто пропозиції щодо покращання зайнятості населення в Україні на основі вивчення зарубіжного досвіду та наукових підходів з урахуванням особливостей та соціально-економічного розвитку України. Однією з корінних соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки та важливою характеристикою конкурентоспроможності ринку праці є безробіття.

**Ключові слова:** освіта, економіка, соціальний розвиток, ринок праці, економічний розвиток.

**Постановка проблеми.** Однією з корінних соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки та важливою характеристикою конкурентоспроможності ринку праці є безробіття. Надмірне безробіття негативно відображається на всій економіці країни, саме тому вивчення цього питання на сьогодні є актуальним.

**Мета статті** полягає розгляді пропозиції щодо покращання зайнятості населення в Україні на основі вивчення зарубіжного досвіду та наукових підходів з урахуванням особливостей та соціально-економічного розвитку України.

**Вклад основного матеріалу дослідження.** У світі та в Україні проблема зростання безробіття населення, особливо серед молоді, може стати загрозливою для нашої країни в разі неприйняття термінових заходів. Варто розглянути певні пропозиції щодо покращання зайнятості населення в Україні на основі вивчення зарубіжного досвіду та наукових підходів з урахуванням особливостей та соціально-економічного розвитку України.

Сьогодні вже не викликає сумнівів твердження про те, що деструктивний вплив безробіття на економіку проявляється у зменшенні рівня доходів населення, посиленні тиску на державний бюджет, поширенні негативних психологічних тенденцій у суспільстві, порушенні суспільного спокою. Крім того, кожен процент перевищення фактичного рівня безробіття над природним зменшує обсяг ВВП на 2,5% [4].

Проблема зростання безробіття знову стала найболючішою під час розгортання світової фінансово-економічної кризи та у посткризовий період. Із початку кризи рівень безробіття у світі зріс на 15%, абсолютний приріст безробітних становив 27 млн. ос. Окрім того, сьогодні країни переживають безпрецедентну кризу молодіжної зайнятості.

За останніми оцінками, у 2012 р. у світі вже нараховується більше 200 млн. безробітних, серед яких 75 млн. – молодь [1, с. 91]. Із труднощами у працевлаштуванні молодь світу зіткнулася ще до початку світової рецесії. У 2007 р. рівень безробіття серед працівників у віці від 15 до 24 років у країнах із розвинутою економікою становив у середньому 13%, тоді як серед старших працівників – 5%. У середньому у світі рівень молодіжного безробіття зріс з 11,6% у 2007 р. до 12,6% у 2012 р., прогнозується його зростання в 2013 р. до 12,9%.

Найбільше зростання молодіжного безробіття спостерігалось в країнах Близького Сходу, Північної Африки, країнах Центральної, Південно-Східної Європи та СНД, країнах із розвинутою економікою та країнах ЄС.

При цьому під час кризи рівень безробіття серед молоді зростав у різних країнах із неоднаковою швидкістю: у США – з 10% до 18%, в Італії – з 20% до 25%, в Іспанії – з 20% до 40% тощо.

Впродовж 2010–2012 рр. національний ринок праці характеризувався зростанням рівнів економічної активності населення (з 62,5% до загальної чисельності населення віком 15–70 років до 63,7%), зайнятості (з 55,3 до 58,5%) та зниженням рівня безробіття (з 11,5 до 8,1%). Варто зазначити, що Україна має нижчий офіційний показник безробіття порівняно із середнім рівнем у цілому по 27 країнах Євросоюзу, зокрема з такими країнами, як Бельгія, Італія, Фінляндія, Швеція, Польща, Франція, Болгарія, Португалія, Угорщина, Греція, Ірландія, Словаччина, Естонія, Литва, Іспанія [4].

Однак попри загальні позитивні зрушення основних показників зайнятості справедливо зазначити, що показники безробіття та його тривалості в Україні й досі є достатньо високими і рухливими під впливом внутрішніх політичних реформ і глобальних економічних змін. Варто

розглянути динаміку зміни показників безробіття під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Чисельність безробітних віком 15–70 років у цілому по країні за 2012 р. порівняно з 2000 р. скоротилася на 870,2 тис. осіб, або на 33%. Це відбулося переважно за рахунок зменшення чисельності безробітного населення міської місцевості на 41%. Відповідно, рівень безробіття населення віком 15–70 років (за методологією МОП) у цілому по країні скоротився на 3,5%, а у міського населення – на 5,1 %. Аналіз динаміки показника свідчить, що рівень безробіття з 2000 до 2007 р. скорочувався і встановився на рівні 6,4% до економічно активного населення. У 2008 р. показник лишився незмінним, і лише в четвертому кварталі цього року намітилася стійка тенденція до зростання безробіття. Загалом, проблема подолання безробіття та обмеження його зростання була характерна в Україні і в останні роки [4].

Для вирішення вище наведених проблем деякі країни вже застосували широкий спектр заходів, серед яких важливе місце належить засобам державного регулювання ринку праці, зокрема заходам бюджетно-податкової політики.

Зокрема, Німеччині вдалося знизити рівень безробіття завдяки впровадженню дієвих програм навчання на робочому місці та програм скороченого робочого часу, субсидуванню компаній, які замість звільнення працівників у період зниження ділової активності зменшували робочий час. Разом із тим рівень безробіття серед німецької молоді поки що перевищує рівень безробіття серед старшого покоління у півтора рази.

До антикризових заходів Німеччини з підтримки зайнятості населення можна віднести такі:

- збереження заробітної плати за скорочення робочого часу (загальною вартістю 3,4 млрд. євро);
- збільшення тривалості отримання заробітної плати від 12 до 24 місяців.
- сплата Федеральною агенцією праці (BA) 60% зарплати нетто, яка втрачається через скорочення робочого часу, особам із дітьми – 67%;
- відшкодування працедавцям внесків до соціального страхування у перші шість місяців на 50%, починаючи з сьомого місяця – на 100 % (додатково було витрачено 1,7 млрд. євро);
- підвищення чи зміна кваліфікації населення [1, с. 93].

Агенції з працевлаштування отримали 50 тис. додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних.

У Німеччині завдяки заходам, спрямованим на забезпечення зайнятості населення, рівень безробіття зріс менше, ніж під час минулих спадів, а завдяки уникненню масових звільнень працівників ноу-хау залишилися у фірмах країни. Витрати на реалізацію політики на ринку праці Німеччини становили всього 7% від загального обсягу кон'юнктурних заходів, вартість яких становила майже 90 млрд. євро.

Антикризові заходи Франції, спрямовані на забезпечення зайнятості населення, полягали в:

- стимулюванні найму в дрібні підприємства (до 10 робітників);
- проведенні активної політики у сфері зайнятості: протягом 2009 р. підприємства були звільнені від сплати внесків у систему соціального забезпечення під час створення нових робочих місць (700 млрд. євро) [1, с. 93].

Статистичний аналіз українського ринку праці за 2000–2012 рр. свідчить про низку економічних аспектів,

що суперечливо позначилися на зайнятості населення в Україні на відміну від високо розвинутих країн: з одного боку, характерне зростання рівнів економічної активності та зайнятості населення, зниження рівня безробіття, а з іншого – падіння якості зайнятості, що є перепорою на шляху повноцінного відтворення робочої сили. За період 2005–2012 рр. знизилася потреба у працівниках усіх сфер економіки. Найбільше скорочення відбулося у добувній та переробній промисловості, будівництві, виробництві та розподілі електроенергії, газу та води, операцій із нерухомим майном, оренді, сільському та лісовому господарстві і мисливстві. А потреба у працівниках рибальства взагалі зникла. Поряд із негативними наслідками кризи позитивним є те, що в цей період з'явилася потреба в спеціалістах нових професій, таких як юрист із питань банкрутств, злиття та поглинання, інноваційний менеджер, менеджер із питань економічної та інформаційної безпеки, антикризовий менеджер, колектор тощо.

Характерною ознакою використання людських ресурсів у кризовий період було збільшення обсягів неповної зайнятості, яке зумовило зростання як відкритого, так і прихованого безробіття та сприяло зростанню його тривалості. І хоча застосування форм вимушеної неповної зайнятості дало змогу роботодавцям зберегти резерви праці на майбутнє, а працівниками – частково поповнювати доходи, лишаючись зайнятими в офіційній частині ринку, воно також сприяло консервації неефективних робочих місць і погіршенню умов відтворення ресурсів праці.

Внутрішні політичні реформи в Україні спричинили зростання безробіття серед населення. Наприклад, ухвалення нового Податкового кодексу сприяло обмеженню прав дрібних підприємців щодо сплати єдиного податку та найму робочої сили. Нова пенсійна реформа позбавила стимулів до праці працюючих пенсіонерів і сприяла їх частковому витоку з ринку праці. Наслідки від зростання чисельності безробітних та виходу з ринку працюючих пенсіонерів неодмінно у перспективі негативно позначаться і на проведенні цієї реформи, адже внески до Пенсійного фонду, дефіцит якого в 2012 р. становив більше 60 млрд. грн., сплачуються саме із зарплати працюючих осіб. Ситуація на ринку праці загостриться, оскільки, з одного боку, він поповниться людьми, яким подовжили працездатний вік; з іншого – молоддю, яка готова вийти на ринок праці та постійно потерпає від браку можливостей працевлаштуватися. Тому навантаження на одне вільне робоче місце найближчим часом зростатиме [2, с. 210].

**Висновки.** Нерівні можливості виходу з кризи окремих галузей і підприємств та суттєві відмінності у співвідношенні інтенсивних та екстенсивних чинників неминуче призведуть до посилення диспропорцій на ринку праці. Найближчим часом в Україні гостро відчуватиметься нестача якісних робочих місць, зберігатиметься висока частка робочих місць із небезпечними умовами праці. Якщо уряд не вживатиме заходів щодо поліпшення якості зайнятості, то вихід із кризової ситуації затягуватиметься, оскільки більшість працездатного населення обиратиме не повну низькооплачувану зайнятість, а допомогу по безробіттю та додаткові альтернативні підробітки. Таким чином, деградація трудового потенціалу триватиме і в перспективі обернеться гальмуванням процесів поживлення економіки.

#### Список використаних джерел:

1. Дишлева А.М. Бюджетно-податкові інструменти стимулювання зайнятості населення в рамках реалізації антикризової політики держави / А.М. Дишлева // Економіка та держава. – 2012. – № 8. – С. 92–101.

2. Ільч Л.М. Основні причини українського безробіття та неучасті громадян в ринку праці / Л.М. Ільч // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 4. – С. 204–210.
3. Економічна активність населення України : стат. збірник / Відп. за вип. І.В. Сенік. – К. : Держкомстат України, 2011. – 205 с.
4. Офіційний сайт державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.dcz.gov.ua/](http://www.dcz.gov.ua/).

**Анотація.** В статті рассмотрені пропозиції по удосконаленню зайнятості населення в Україні на основі изучения зарубіжного опыта и научных подходов с учетом особенностей и социально-экономического развития Украины. Одной из коренных социально-экономических проблем современного этапа развития отечественной экономики и важной характеристикой конкурентоспособности на рынке труда является безработица.

**Ключевые слова:** образование, экономика, социальное развитие, экономическое развитие, рынок труда.

**Summary.** In article features some suggestions for improving employment in Ukraine based on the study of foreign experience and scientific approaches, allowing for the social and economic development of Ukraine. One of the fundamental social and economic problems of the present stage of development of the national economy and an important characteristic of the competitiveness of the labor market is unemployment. Excessive unemployment negative impact on the entire economy, which is why the study of this issue to date is important.

**Key words:** education, economics, social development, labor market, economical development.